

УДК 37.048.4

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

©Спиця-Оріщенко Н.А.

Харківська міжрегіональна академія управління персоналом

Інформація про автора:

Спиця-Оріщенко Наталія Анатоліївна: ORCID: 0000-0003-0248-4152;

Spitsa@gmail.com, пошукач Харківської міжрегіональної академії управління персоналом, вул. Бекетова 3, Харків, 61060.

У статті наведені теоретичні та практичні аспекти задачі інтелектуальної готовності учнівської молоді до профільного навчання на прикладі аналізу наукової психологічної, педагогічної вітчизняної та зарубіжної літератури. Розкрито зміст та взаємозв'язок понять: «готовність», «інтелектуальна готовність, профільне навчання», «професійне самовизначення», «готовність до професійного самовизначення». Простежена важливість процесу врахування власних індивідуальних, інтелектуальних можливостей та співвіднесення їх із побажаннями, вимогами, потребами суспільства на ринку праці України, що дає можливість активізувати ресурси учнів в актуальному напрямку та збільшує шанси на успішне професійне майбутнє, базою для якого стає інтелектуальна готовність до профільного навчання.

Ключові слова: готовність, інтелектуальна готовність, допрофільне навчання, профільне навчання, професійне самовизначення, особистісна готовність, інтелектуальні здібності, інтелектуальні показники, готовність до професійного самовизначення.

Спиця-Орищенко Н.А. «Интеллектуальная готовность ученической молодежи к профильному обучению как составляющая профессионального самоопределения»

В статье представлены теоретические и практические аспекты задачи интеллектуальной готовности ученической молодежи к профильному обучению на примере анализа научно-психологической, педагогической отечественной и зарубежной литературы и результатов психодиагностических исследований. Раскрыто содержание и связь понятий: «готовность», «интеллектуальная готовность», «профильное обучение», «профессиональное самоопределение», «готовность к профессиональному самоопределению». Прослежена важность процесса учета собственных индивидуальных, интеллектуальных возможностей и соотнесения их с пожеланиями, требованиями, потребностями общества на рынке труда Украины, что дает возможность активизировать ресурсы ученической молодежи в актуальном направлении и увеличивает шансы на успешное профессиональное будущее, базой для которого становится интеллектуальная готовность к профильному обучению.

Ключевые слова: готовность, интеллектуальная готовность, допрофильное обучение, профильное обучение, профессиональное самоопределение, личностная готовность, интеллектуальные способности, интеллектуальные показатели, готовность к профессиональному самоопределению.

N. Spysia-Orishchenko «Intellectual Readiness of Pupils to Specialized Education as a Part of Professional Self-Determination»

The article presents the theoretical and practical aspects of the problem of intellectual readiness of pupils to specialized education on the example of analyze scientific and

psychological, pedagogical native and foreign sources and the results of psychological and diagnostic research. The content and the link of concepts: «readiness», «intellectual readiness», «specialized education», «professional self-determination», «readiness for professional self-determination» are exposed. Importance of taking into account individual, intellectual capacity, and correlating them with the wishes, requirements, needs of society in the labor market of Ukraine is traced. Intellectual readiness to specialized education is become the base for strengthening the resources of student youth into the current direction, and for increasing the chances for a successful professional future.

Key words: readiness, intellectual readiness, pre-profile training, specialized education, professional self-determination, personal readiness, mental abilities and intellectual performance, readiness for professional self-determination

Постановка проблеми. Сьогодні можна виділити цілий ряд проблем щодо професійного самовизначення учнівської молоді та виборі професійного майбутнього. Їх специфічність пов'язана з нестабільною соціально-економічною та політичною ситуацією в країні, із загостренням протиріч у суспільній та індивідуальній самосвідомості. Особливості перехідного періоду, який переживає Україна, полягають у тому, що попередні ціннісно-моральні професійні орієнтації багато в чому перестали відповідати реальному життю, а нові ще перебувають у процесі формування. Проблема професійного самовизначення молоді є однією з найважливіших у плані становлення людини як повноцінного члена сучасного суспільства. Молода [людина](#) повинна здійснити [вибір](#) профілю навчання, професії, [відповідного](#) навчального закладу з урахуванням власних інтелектуальних можливостей, а також бути гнучкою та готовою до можливих змін [на шляху](#) свого професійного становлення у зв'язку із загальними змінами країни.

Аналіз останніх досліджень. У розкритті зазначених аспектів досліджуваного питання ми спиралися на положення психології про провідні види діяльності, її механізми (Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Петровський); природу психологічної готовності людини до діяльності (П. Анохін, Н. Бернштейн, А. Лурія, К. Прибрам, А. Голубєва, В. Ротенберг та ін.); установку на діяльність (Д. Узнадзе, А. Прангішвілі, І. Бжалава та ін.). Теоретико-методологічну основу означеного питання дослідження склали теоретичні положення щодо професійної спрямованості особистості (А.О. Верблицький, Н.А. Бакшаєва, В.О. Бодров, М.Ю. Діканова, Н.М. Дороніна, Т.Д. Дубовицька, О.К. Осницький, Ю.П. Поваренков, Ю.Є. Сорокіна). Проблему вибору майбутнього фаху підростаючим поколінням в її історичному аспекті досліджували В. Аванесов, А. Вихрущ, М. Ільюк, В. Рак. Соціально-економічні аспекти професійного самовизначення молоді проаналізовано в дослідженнях М. Тітми, Г. Чередніченко, В. Шубкіна. До проблеми самовизначення звертаються в роботах К.О.Абульханової-Славської, Т.М.Афанасьєвої, І.С.Кона, І.І.Чеснокової (як проблеми розвитку особистості та її самосвідомості); Л.І.Анциферової, Л.Н.Когана, А.В.Мудрика, Д.І.Фельдштейна (як проблеми соціальної зрілості й визначення життєвої позиції), І.С.Гічана, М.С.Пряжнікова, В.Ф.Сафіна, П.П.Соболя (як проблеми самоздійснення і самореалізації особистості). У педагогічній та віковій психології проблема самовизначення особистості вивчається у зв'язку із специфікою юнацького віку, процесами формування світогляду (А.М.Кухарчук, П.А.Шавір). Аналіз досліджень вітчизняних психологів (І. Бех, М. Дяченко, А. Кандибович, Г. Костюк, Н. Ковальська, С. Максименко, В. Моляко, В. Мачуський, Є. Павлютенков, В. Романчук, В. Серіков, Т. Становська, Е. Фарапонова, В. Чебишева, С. Чистякова та ін.)

засвідчив, що зміст та структура готовності до вибору професії визначаються науковцями відповідно до складових психологічної структури особистості й виокремлюються та узагальнюються залежно від майбутнього виду діяльності. Категорія «готовність» досліджується особливо активно з огляду на те, що це явище тісно пов'язане з процесом формування й становлення майбутніх фахівців для різних галузей професійної діяльності. Поняття «готовність» почало з'являтися в науковій літературі на початку ХХ століття у зв'язку з потребою формування активності особистості в різних сферах життєдіяльності. У цей час психологи (В. Томас, Ф. Знанецький, Г. Олпорт, Д. Кац, Г. Сміт та ін.) розглядали дану категорію як феномен соціально-ціннісної резистентності людини до зовнішніх і внутрішніх впливів оточуючого середовища в межах регуляції й саморегуляції поведінки людини. Згодом термін «готовність» став провідним у теорії діяльності й вивчався у зв'язку з емоційно-вольовим, інтелектуальним, морально-психологічним потенціалами особистості в майбутній професійній діяльності. Тобто готовність за своєю сутністю стали визначати як показник саморегуляції й адаптації на різних етапах і рівнях перебігу психічних процесів, що окреслювали поведінку особистості в площині фізіології, психіки, соціальної поведінки (М. Дяченко, Л. Кандибович, А. Ліненко та ін.). З кінця ХХ ст. психологи почали використовувати структурно-компонентний та функціональний підходи до розкриття сутності поняття «готовність». Загалом у психолого-педагогічних дослідженнях розуміння сутності поняття «готовність» розглядається з точки зору різних теоретичних підходів. Представники функціонально-психологічного підходу (М. Дяченко, Л. Кандибович, П. Анохін та ін.) вважають, що «готовність» є активно-дієвим станом особистості, який сприяє успішному виконанню будь-якої діяльності. Учені, які дотримуються діяльнісного підходу в аналізі психолого-педагогічних явищ та процесів (М. Зязюн та ін.), зазначають, що «готовність» - це внутрішня зорієнтованість особистості на майбутню діяльність, специфічне психічне явище, що зумовлює продуктивність певного виду діяльності (навчальної, спортивної, трудової тощо). У проблемі визначення готовності учнів до вибору професії І. Болотніковою виокремлено соціологічний, економічний, природничо-науковий, ергономічний та психологічний аспекти. На думку дослідниці, основним компонентом зазначеної проблеми є психологічний, що знаходиться у взаємозв'язку та взаємодії з педагогічним аспектом готовності людини до конкретної трудової діяльності й розглядається як комплекс інтегрованих якостей особистості та властивостей, що забезпечують ефективність діяльності. Під готовністю до професійного самовизначення розуміємо особистісне поліструктурне утворення, розвиток якого активізується у старшому підлітковому та молодшому юнацькому віці. Воно підлягає цілеспрямованому психолого-педагогічному впливу і в єдності розвитку своїх складових забезпечує усвідомлений та обґрунтований вибір учнями як майбутньої професії, так і розробку особистого професійного плану, спрямованого на визначення професійної кар'єри. Професійне самовизначення пов'язується з аналізом особистісних і об'єктивних умов із наступним самостійним прийняттям рішення щодо вибору профілю подальшої освіти та вибору конкретної професії та розглядається як неперервний процес самопізнання, формування професійних інтересів, професійних намірів. Під професійним самовизначенням, як складне структурне утворення особистості, відображає погляд людини на світ професій, на конкретну професію, а також власні наміри щодо самореалізації в рамках певної трудової діяльності. Одним із показників його ефективності є рівень сформованості у старшокласника готовності до професійного самовизначення. Аналіз досліджень із проблеми формування в учнів готовності до професійного

самовизначення дозволив виділити в її структурі інтелектуальну готовність, яка виступає чи не як найважливіша серед інших видів особистісної готовності учнів до профільного навчання. Ідея універсальності інтелекту, що впливає на успішність вирішення будь-яких задач, отримала підкріплення у факторних моделях інтелекту Ч.Спірмена, Л.Герстоуна, Д.Гілфорда, Р.Кеттелла, Д.Векслера та ряду інших авторів. Розроблені на базі факторних моделей численні тести оцінки загальних здібностей знаходять усе більш широке застосування як за кордоном, так і в Україні. Тестологічний напрямок досліджень, пов'язаний із розробкою методів і засобів діагностики інтелектуальних якостей, має не таку вже й тривалу історію (Л.Ф.Бурлачук, Є.А.Голубєва, К.М.Гуревич, В.М.Дружинін, Ю.Б.Максименко, М.Л.Смульсон, М.О.Холодна, В.Д.Шадриков, чії роботи, в більшості випадків, спираються на аналіз раніше згаданих психологічних теорій Ч.Спірмена, Л.Герстоуна, Р.Кеттелла й ін., тією чи іншою мірою розвиваючи і доповнюючи останні). Аналіз експериментально-психологічних і тестологічних теорій інтелекту у світлі задач оцінки рівня розвитку інтелектуальних здібностей показав, що достатньо діагностики чотирьох типів інтелекту: загального, вербального, математичного і просторового. Разом із тим, прояв інтелектуальних здібностей у діяльності значною мірою залежить від індивідуально-типологічних особливостей людини, заломлюється крізь призму особистісних рис. У зв'язку з цим ефективність психодіагностичних процедур значно підвищується, особливо якщо інтелектуальні тести застосовуються у складі розширених тестових батарей і передбачають оцінку всієї сукупності індивідуальних психологічних особливостей особистості, які складають структуру здатності до того або іншого виду професійної діяльності. Дослідження експериментально-психологічних і тестологічних теорій інтелекту у світлі задач прогнозування успішності освоєння і здійснення різних видів діяльності дало можливість виділити перелік основних складових інтелекту, найбільш значущих у вирішенні задач прогнозування професійної придатності, до яких належать лінгвістичний (вербальний), механічний (просторово-динамічний), математичний фактори і генеральний фактор загального інтелекту. Разом із тим, теоретичне дослідження показало, що прояв інтелектуальних здібностей у діяльності значною мірою залежить від індивідуально-типологічних особливостей людини, заломлюється крізь призму особистісних рис, у зв'язку з чим ефективність психодіагностичних процедур значно підвищується, якщо інтелектуальні тести застосовуються у складі розширених тестових батарей, які передбачають оцінку всієї сукупності індивідуальних психологічних особливостей особистості, що складають структуру здатності до того чи іншого виду професійної діяльності. В структурі інтелектуальної готовності виділяють: здатність до уважного і міцного сприймання навчальної інформації, її запам'ятовування, мислинневу переробку, аналіз і синтез, узагальнення і конкретизацію, систематизацію, індуктивні та дедуктивні виводи в процесі постановки і розв'язання різноманітних навчальних, творчих завдань відповідного профілю. Вияв інтелектуальних здібностей необхідний в опануванні будь-якого профілю, в навчанні за кожним напрямом профільного і професійного навчання. Через недостатній рівень інтелектуального розвитку навчання за наукоємними профілями стає проблематичним, постає завдання відтворення інтелекту на основі додаткового навчання або проведення спеціального психотренінгу. Нормальний прояв інтелектуальних здібностей свідчить про більші пізнавальні можливості і, відповідно, про більш широке коло напрямків профільного навчання – в плані вибору і засвоєння. Школярі з підвищеним рівнем прояву інтелектуальних здібностей у тестовій перевірці мають високий потенціал, що

розширює можливості визначення профілю навчання, адаптації до нього та опанування. Учні з високим рівнем розвитку інтелектуальних здібностей часто мають кращі шанси як у виборі профілю навчання, так і успішного його здійснення. Інтелектуальна готовність учнів до профільного навчання є складовою більш інтегрованого утворення, яким доцільно вважати особистісну готовність. Це визначає необхідність особистісного підходу до розуміння, виявлення і розвитку готовності старшокласника до профільного навчання і виховання. Запровадження профільного навчання є одним з основних шляхів модернізації освіти, основна мета якого полягає в розвантаженні шкільних програм та наданні школярам можливостей поглибленого вивчення предметів, які їх захоплюють і будуть необхідні для реалізації подальших життєвих планів. Профільне навчання найчастіше відбувається у вигляді поглибленого вивчення певних загальноосвітніх дисциплін та залучення додаткових предметів, що визначає збільшення навантаження передусім на інтелектуальну сферу особистості учня та спрямоване на здобуття навичок самостійної науково-практичної, дослідно-пошукової діяльності, на розвиток інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних рис, на прагнення до саморозвитку та самоосвіти. Під профільним навчанням розуміємо засіб диференціації та індивідуалізації навчання, за допомогою якого можна максимально враховувати здібності та нахили учнів, їхні професійні інтереси та наміри щодо майбутньої діяльності.

Актуальність та необхідність дослідження. Відповідно до концепції профільного навчання (Наказ МОНУ № 854 від 11.09.2009 р.) у школі повинна здійснюватися профілізація та поглиблена профорієнтація учнів. У відповідності до нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, особливої актуальності у діяльності психологічної служби набуває психологічний супровід учнів в умовах допрофільного навчання та професійного самовизначення, профдіагностика та профконсультування учнів середніх класів, впровадження профільних спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів із метою формування комунікативної, соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей учнів. У зв'язку з цим, провідним і досить складним завданням сучасної школи є формування в учнівської молоді здатності до свідомого та самостійного вибору професії з урахуванням власних інтелектуальних можливостей. Недостатня розробленість визначеної проблеми зумовила вибір теми дослідження: «Інтелектуальна готовність учнівської молоді до профільного навчання як складова професійного самовизначення».

Мета статті: 1. Здійснити аналіз теоретичних підходів із проблеми дослідження. 2. Виявити структуру інтелектуальних показників учнів 7-8-9-х класів на основі результатів експериментальної роботи за методикою «Прогресивні матриці» Дж.Равена.

Постановка завдання. Метою емпіричного дослідження є виявлення рівня розвитку інтелектуальних показників учнів 7-х, 8-х, 9-х класів як показників інтелектуальної готовності у процесі професійного самовизначення та використання цих результатів із метою оптимізації процесу психологічного супроводу професійного самовизначення учнівської молоді. В дослідженні взяло участь 180 учнів 7-8-9-х класів, із них 94 хлопці та 86 дівчат віком 12-14 років, комунального закладу «Харківської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 11 з поглибленим вивченням окремих предметів Харківської міської ради Харківської області».

Дослідження проводили із застосуванням такого інструментарію:

1. Тестування (методика «Прогресивні матриці» Дж.Равена в чорно-білому варіанті, який призначений для обстеження випробовуваних 8-14 – невербальний тест, в якому діагностується візуальна логіка, логічне мислення, невербальний

інтелект та який визначає фактор «загального інтелектуального розвитку»).

2. Методи статистичної обробки інформації (коефіцієнт середнього арифметичного, середнього квадратичного, дисперсія, критерій Стьюдента).

Виклад основного матеріалу. В ході дослідження за методикою «Прогресивні матриці» Дж. Равена, а також застосування методів математичної статистики ми отримали такі результати (табл.1).

Таблиця 1

Статистична характеристика виборок 7, 8, 9-х класів за методикою Равена

Статистичні результати	7 класи, 60 чол.		8 класи, 60 чол.		9 класи, 60 чол.	
	Хлопці, 38 чол.	Дівчата, 22 чол.	Хлопці, 28 чол.	Дівчата, 32 чол.	Хлопці, 28 чол.	Дівчата, 32 чол.
Середнє арифметичне	114,07	115,13	113,75	108,59	111,17	113,18
	114,46		111		112,25	
Середнє квадратичне	10,41	11,06	11,14	10,21	6,97	8,34
	10,67		10,96		7,8	
Дисперсія	108,36	122,32	124,09	104,24	48,58	69,55
	113,84		120,23		60,84	
t критерій Стьюдента в межах класу	t – 0,07 відмінності статистично не значимі p > 0,05 число ступенів свободи f – 58 критичне значення t – 2,002 за рівня значущості a – 0,05		t – 0,34 відмінності статистично не значимі p > 0,05 число ступенів свободи f – 58 критичне значення t – 2,002 за рівня значущості a – 0,05		t – 0,18 відмінності статистично не значимі p > 0,05 число ступенів свободи f – 58 критичне значення t – 2,002 за рівня значущості a – 0,05	
	Значення t-критерія Стьюдента: 0.23 Відмінності статистично не значущі (p>0,05) Число ступенів свободи f = 118 Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.984, за рівня значущості α = 0,05					
t критерій Стьюдента для 8-х та 9-х класів	Значення t-критерія Стьюдента: 0.09 Відмінності статистично не значущі (p>0,05) Число ступенів свободи f = 118 Критичне значення t-критерію Стьюдента = 1.984, за рівня значущості α = 0,05					
	Значення t-критерія Стьюдента: 0.17 Відмінності статистично не значущі (p>0,05) Число ступенів свободи f = 118 Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.984, за рівня значущості α = 0,05					
t критерій Стьюдента для 7-х та 9-х класів	Значення t-критерія Стьюдента: 0.02 Відмінності статистично не значущі					
	Значення t-критерія Стьюдента: 0.02 Відмінності статистично не значущі					

<p>для хлопців 7-х та 8-х класів X7-X8</p>	<p>($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 64$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.998, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 8-х та 9-х класів X8-X9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.20 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 54$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.005, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 7-х та 9-х класів X7-X9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.23 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 64$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.998, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для дівчат 7-х та 8-х класів Д7-Д8</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.43 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 52$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.007, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для дівчат 8-х та 9-х класів Д8-Д9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.35 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 62$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.999, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для дівчат 7-х та 9-х класів Д7-Д9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.14 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 52$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.007, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 7-х класів та дівчат 8-х класів X7-Д8</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.38 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 68$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.995, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 7-х класів дівчат 9-х класів X7-Д9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.07 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 68$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 1.995, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>

<p>t критерій Стьюдента для хлопців 8-х класів та дівчат 7-х класів X8 – Д7</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.09 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 48$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.011, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 8-х класів та дівчат 9-х класів X8-Д9</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.04 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 58$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.002, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 9-х класів та дівчат 7-х класів X9 - Д7</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.30 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 48$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.011, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>
<p>t критерій Стьюдента для хлопців 9-х класів та дівчат 8-х класів X9-Д8</p>	<p>Значення t-критерія Стьюдента: 0.21 Відмінності статистично не значущі ($p > 0,05$) Число ступенів свободи $f = 58$ Критичне значення t-критерія Стьюдента = 2.002, за рівня значущості $\alpha = 0,05$</p>

Інтелектуальні показники учнів практично ідентичні в трьох паралелях, що свідчить про постійний та систематичний розвиток мислинневих операцій та різних видів мислення, ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку школярів, а також достатньо високий рівень академічної підготовки в спеціалізованій школі II ступеню. Результати експериментальних досліджень доводять достатній ступінь інтелектуальної готовності до профільного навчання учнів 7-8-9-х класів, який безперечно сприяє процесу професійного самовизначення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема виховання готовності учнівської молоді до вибору професії багаторівнева й складна. Проблема оцінки інтелектуальних здібностей в інтересах прогнозування професійної придатності стала особливо актуальною в контексті підготовки молоді до профільного навчання. Однією з важливих умов у розв'язанні проблеми вбачаємо у різнобічному розвитку учнів, зокрема інтелектуальних здібностей, академічної обдарованості, формування навичок самостійного наукового пізнання, здатності до самореалізації, тобто ефективної самоактуалізації та професійного самовизначення. Готовність учнів до обрання та оволодіння професією залежить і від організації профільного навчання. Батькам, вчителям та учням важливо дбати про актуалізацію і розвиток інтелектуальних здібностей як умови успішності профільного навчання.

Проаналізувавши теоретичні джерела щодо особливостей процесів професійного розвитку, ми зрозуміли, що врахування власних індивідуальних, інтелектуальних можливостей та співвіднесення їх із побажаннями, вимогами,

потребами суспільства на ринку праці України дає змогу активізувати ресурси розвитку молодшої людини в актуальному напрямку та збагачує шанси на успішне професійне майбутнє. Знання вікових особливостей професійного самовизначення та результати психодіагностики, спрямованої на розкриття особистісного потенціалу та природних задатків школяра, у поєднанні з поінформованістю школярів про світ професій сприяють усвідомленості професійних намірів учнями та дозволяють вибудувати індивідуальний план професійного самовизначення молодшої людини.

Реалізація сучасних вимог до системи освіти значно активізує розробку практичних та наукових проблем, пов'язаних із професійним становленням особистості. Наше дослідження стає підставою для розробки теоретичної моделі трудової культури особистості в умовах загальноосвітньої та професійної школи.

Список використаних джерел

1. Активні методи в роботі практичного психолога : навч. посіб. / [Л. В. Долинська, М. В. Левченко, Н. В. Чепелева, Л. І. Уманець]. – К. : УДПУ ім. М. П. Драгоманова, 1994. – 81 с.
2. Барко В. І. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навчально-виховному процесі : метод. рек. для практикуючих психологів / В. І. Барко, В. Г. Панок, С. В. Лазаревський. – К. ; Тернопіль, 2000. – 286 с.
3. Битянова М. Р. Организация психологической работы в школе / М. Р. Битянова. – М. : Генезис, 2000. – 298 с.
4. Болтівець С. І. Педагогічна психогігієна : теорія та методика / С. І. Болтівець. – К. : Ред. "Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України", 2000. – 231 с.
5. Гільбух Ю. З. Розумово обдарована дитина : психологія, діагностика, педагогіка / Ю. З. Гільбух. – К. : Віпол, 1993. – 75 с.
6. Готовність учня до профільного навчання / упоряд. В. Рибалка; за заг. ред. С. Максименка, О. Главник. – К. : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
7. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : БГУ, 1976. – 174 с.
8. Зязюн І. Краса педагогічної дії : навч. посіб. [для учителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів] / І. Зязюн, Г. Сагач. – К. : УФІМБ, 1997. – 320 с.
9. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов н/Д. : Феникс, 1996. – 512 с.
10. Кряж И. В. Психологические основы профконсультации и профотбора : учеб.-метод. пособие / И. В. Кряж. – Харьков: [б. и.], 2002. – 56 с.
11. Моргун В. Ф. Методика багатовимірного аналізу досягнень учня з метою профілювання та профорієнтації / В. Ф. Моргун. – Полтава: Освіта, 1997. – 16 с.
12. Підготовка учнів до професійного навчання і праці : психолого-педагогічні основи : навч.-метод. посіб. / Г. О. Балл, Ю. З. Гільбух, М. М. Левтик, [та ін.] ; ред.: Г. О. Балл; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К. : Наук. думка, 2000. – 188 с.
13. Пряжников Н. С. Активизирующие опросники профессионального и личностного самоопределения : метод. пособие / Н. С. Пряжников. – М. : Ин-т практ. психологии; Воронеж : МОДЕК, 1997. – 80 с.
14. Пращницький В. Психолого-педагогічне забезпечення підготовки учнівської молоді до вибору кар'єри в процесі професійно-технічної освіти / В. Пращницький, Д. Закатнов // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 5. – С. 96–100.
15. Психологічні чинники розвиваючого навчання в різних освітніх системах : навч. посіб. [для практичних психологів] / за заг. ред. С. Д. Максименка. – К. : НЕВТЕС 2000. – 272 с.
16. Савенков А. И. Одаренный ребенок дома и в школе / А. И. Савенков. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 272 с.
17. Самодрін А. П. Технологія відбору учнів до профілів навчання в умовах профільно-диференційованої школи : формування профілів 5-11 (12) класів гімназії, 8-11 (12) класів ліцею / А. П. Самодрін, Н. М. Куліш, О. В. Забеліна. – Кременчук : ІЕНТ, 2001. – 78 с.
18. Самоукина Н. В. Практический психолог в школе : лекции, консультирование, тренинги / Н. В. Самоукина. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2005. – 244 с.

19. Технологія психолого-педагогічного супроводу допрофільної підготовки в умовах ЗНЗ : за матеріалами роботи спеціальної дослідницької групи / уклад. Н. О. Лук'яненко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 20 с.

20. Федоришин Б. О. Психологічні аспекти профорієнтації учнів / Б. О. Федоришин. – К. : Знання, 1976. – 48 с.

References

1. Dolynska, LV, Levchenko, MV, Chepelieva, NV & Umanets LI 1994, *Aktyvni metody v roboti praktychnoho psykholoha*, UDPU im. M. P. Drahomanova, Kyiv.

2. Barko, VI, Panok, VH & Lazarevskiy, SV 2000, *Psykholoho-pedahohichna diahnostyka tvorchoho potentsialu osobystosti uchnia v navchalno-vykhovnomu protsesi*, s. n., Kyiv; Ternopil.

3. Bytianova, MR 2000, *Organyzatsiya psykholoicheskoy raboty v shkole*, Genezis, Moskva.

4. Boltivets, SI 2000, *Pedahohichna psykholohiina : teoriia ta metodyka*, Red. "Biuletenu Vyschoi atestatsiinoi komisii Ukrainy", Kyiv.

5. Hilbukh, YuZ 1993, *Rozumovo obdarovana dytyna : psykholohiia, diahnostyka, pedahohika*, Vipol, Kyiv.

6. Rybalka, V 2003, *Hotovnist uchnia do profilnoho navchannia*, Maksymenko, S & Hlavnuk, O (eds.), Mikros-SVS, Kyiv.

7. Dyachenko, MY & Kandybovich, LA 1976, *Psykholoicheskiye problemy gotovnosti k deyatelnosti*, BGU, Minsk.

8. Ziazun, I & Sahach, H 1997, *Krasa pedahohichnoi dii*, Ukrainsko-finskyi instytut menedzhmentu i biznesu, Kyiv.

9. Klimov, YeA 1996, *Psykholohiia professyonalnogo samoopredeleniya*, Feniks, Rostov-na-Donu.

10. Kriazh, IV 2002, *Psykholoicheskiye osnovy profkonsultatsii i profotbora*, s. n., Kharkov.

11. Morhun, VF 1997, *Metodyka bahatovymirnoho analizu dosiahnen uchnia z metoiu profiluvannia ta proforiientatsii*, Osvita, Poltava.

12. Ball, HO, Hilbukh, YuZ, Levtyk, MM et al. 2000, *Pidhotovka uchniv do profesiinoho navchannia i pratsi : psykholoho-pedahohichni osnovy*, Ball, HO (ed.), Naukova dumka, Kyiv.

13. Pryazhnikov, NS 1997, *Aktiviziruyushchiye oprosniki professyonalnogo i lychnostnogo samoopredeleniya*, Institut prakticheskoy psykholohii, Moskva; MODEK, Voronezh.

14. Prazhnytskyi, V & Zakatnov, D 2008, 'Psykholoho-pedahohichne zabezpechennia pidhotovky uchnivskoi molodi do vyboru kariery v protsesi profesiino- tekhnichnoi osvity', *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii*, no. 5, pp. 96–100.

15. Maksymenko, SD (ed.) 2000, *Psykholohichni chynnyky rozvyvaiuchoho navchannia v riznykh osvitykh systemakh*, NEVTES, Kyiv.

16. Savenkov, AI 2004, *Odarennyy rebenok doma i v shkole*, U-Factoryia, Ekaterinburg.

17. Samodrin, AP, Kulish, NM & Zabelina, OV 2001, *Tekhnolohiia vidboru uchniv do profiliv navchannia v umovakh profilno-dyferentsiiovanoi shkoly : formuvannia profiliv 5-11 (12) klasiv himnazii, 8-11 (12) klasiv litseiu*, IENT, Kremenchuk.

18. Samoukina, NV 2005, *Prakticheskiy psykholoh v shkole*, Izdatelstvo Instituta psikhoterapii, Moskva.

19. Lukianenko, NO 2006, *Tekhnolohiia psykholoho-pedahohichnoho suprovodu doprofilnoi pidhotovky v umovakh ZNZ : za materialamy roboty spetsialnoi doslidnytskoi hrupy*, POIPPO, Poltava.

20. Fedoryshyn, BO 1976, *Psykholohichni aspekty proforiientatsii uchniv*, Znannia, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 28.07.2015р.